

O GODIŠNJIM NARODNIM OBIČAJIMA U OMIŠLJU

Ivan Turato-Mešter

KALENDAR

Va staro vrime nisu judi imeli ni kalendara ni Danice. Ravnali su se po crikvenom kalendaru. Zato je na Tri Kraje na veloj maši va crikri kantan i proštan crikveni kalendar ovako:

Znajte braćo predraga, da kako se o poroženju Gospodina našega Isukrsta veselili jesmo, tako vam i Uskrsnuće istoga Gospodina našega Isukrsta s veseljem navišćujemo.

Na 25. miseca jenuara bit će nedija sedamdesetnica, kada se zatvara aleluja.

Na 11. miseca febrara bit će čista sreda iliti početak posta presvete korizme.

Na 4. miseca aprija blagdan Uskrsnuća gospodina našega Isukrsta iliti Sveti Vazam s veseljem slaviti ćemo.

Na 14. miseca maja blagdan Uzašašća Gospodinova iliti Vele Križe iliti Sensovo.

Na 25. istoga miseca maja, blagdan Duhova.

Na 6. miseca junia blagdan presvetoga tela Isusova iliti Telova.

Na 29. miseca novembra prva nedija agventa iliti Došašća Gospodina našega Isukrsta, komu čast i slava po sve vike vikov amen.

Po ovom kalendaru znali su judi kad će bit ki blagdan, pa su se toga i držali.

Crikva drži va letu dva vele posta, agvent i korizmu. Va to vrime crikva zabranjuje »očita veselja«. To su piri i tence.

Omišjani su se toga držali, a još se i dan denešnji drže. Zato je mladost komaj čekala, kada te prestat posti i kada te se otvorit »očita veselja«.

Agvent dura od kraja novembra do Božića, ma Omišjani su ga držali do prve nedije za Trimi Kraji. Te nedije su se otvorili »očita veselja« i to sa stanim omišajskim običajem »Koledvum«. Nasta je mesopust. Dani veselja, tenci, kanti, ženidbi i piri, do zadnjega dneva mesopusta, kada bi na 11 ur večer mežnjar poče zvonit sve do polnoće do

12 ur. Judi bi rekli da zvoní »kumplet«. Znak, da se »očíta veselja« zatvaraju i da nastupa korizmeni post.

I stariji judi su komaj čakali da pasaju posti. Za posti pridu blagdeni. Na blagdeni težaci malo počinu, a boje se poji i popje. Na vele blagdeni još i više. Vele blagdeni zovu v Omišju principalí.

Principalí su Mlado leto, Tri Kraje, Vezem, Vele Križe, ali Sensova, Duhova, Telova, Petrova, Vela Gospoja i Sisvete.

V Omišju je zvonik, koga su naši stari učineli još 1533. do 1536. leta. Zgog vrat od zvonika je još i denes stara glagolska tabela od kamika na koj piše:

»Č. F. J. V. (1533) MSCA MARČ BOŽJI I BLAŽENIJE DEVI MARIJ I PO GUVERNU GDNA PLOVANA MATIJE VLKČIČA I MIKULI ANTONČIČA KAŠTALDA I SUDAC KI BIHU TOG VRIMENA I POMORE GA ČINITI VAS PALK I BRAŠČINI TA ZVONIK A UČINIŠE GA MEŠTRI MEŠTER PERO Z OMIŠJA I MEŠTER ANDRIJA S KOTORA I BI ZVRŠEN MISECA MAJA Č. F. J. E. (1536. PO KUKULJEVIČU)«.

Va zvoniku su četire zvoni. Najmenji je Križnic. Malo veći jer Merlizvon, ki zvoní kada ki umre i kada je sprovod. Sridnji se zove Martelina, a najveći Podnevina. Podnevina zvoní o podne i Zdravoj Mariji.

Križnic zvoní za male maše, ma š njim se počne zvonit i za velu mašu. Potla zvoní Martelina, a malo zatim počne s Martelinum zvonit i Podnevina. Kada zvone Martelina i Podnevina skupa, reku da uzvanja. Ma uzvanjat je tribi znat. Kada se Martelina pusti, Podnevina se potegne i tako naprvo, jedna se potegne, a druga pusti. Dičina reku, da Martelina zvoní »di«, a Podnevina »lon«. Skupa »di-lon«, »do-lon«.

Čm počne zvonit Križnic judi reku: »zvoni vela maša«! Kada pak počnu uzvanjat Martelina i Podnevina je već tribi poč s kuće van va crikí.

Na vele principalí kampana još i dan denešnji.

Kampana se ovako: Čapaju se oba kjepca od dva zvona. Jeden s livum rukum, drugi s pravum. S livim kjepcem se udri va zvon jeden put, a s pravim dva. Tako se čuje glas: »din = din + din« »din = din — din«. Vavik se kampana va sve četire zvoni. Jeden kampana va male, Križnic i Merlizvon, a drugi va vele zvoni, Martelinu i Podnevinu. Morali su kampanat dekordi da bude lipo čut. Na kraju kada su oteli finit bi malo zategnuli i s oba kjepca udrili va zvoní samo po jeden put. Tako bi na dego finili »dinn-donnn«!

Ako ki po kući ali zven kuće kriči, ali buči, mu se je reklo. »koga vraga tu kampanaš«!

Za mladića, ali čovika ki ni ime mira na jednom mestu, nego je hode po kući gori doli, ali po svem gradu, se je reklo: »Vavik nikamo kampana, ali lumbarda«!

MLADO LETO I TRI KRAJE

Prvi veli principal va letu je Mlado leto. Judi se pozdravjaju i reku: »Na mnogo let«, ali »Na dobro vam Mlado leto došlo«!

Ženi parićaju boji obed. Va najviše kuć su kuhali njoki ali bumburače. Skuhali su po potribi, kumpira va kori. Kumpir su ogulili, pa bi ga žnjavili i pustili neka se ostudi, ma ne posve. Va onako malo još mjačna su stavili muki i soli kuliko je tribi, pa bi to misili. Ontrat su razrizali na više menjih bokunić, ke bi misili i rastezali, da testo bude debelo kako jedna kobasica. Ovo su sikli na dva-do tri presta široki bokuniće, ke bi naopak na sterguju njavili. Dolnja banda je bila malo šupja od prest, a gornja je bila od škujic na sterguji malo našćipkana. To su bili njoki ali bamburače. Njoki su hitali va kuhanu vodu jednoga po jednoga da se ne zatakaju. Kad su par puti zakuhali, oćidili su vodu, a njoki bi ustali na suhu. Potla su va zdelu stavjali jeden red njoki, ke bi poleli s toćom od mesa, ali od kobasice, posuli s ribanim sirom i tako do kraja.

Za obedom svi dićina, muško i žensko šli su spravjat »Dobru ruku«. Dica od malo bojih kmet i gospodari su hodeli svomu najbližem rodu. Siromašniji su hodeli od kuće do kuće. Kad su prišli va kuću bi rekli: »Na mnogo let, dajte mi dobru ruku«. Nikogar se ni odbilo. Sekomu se je dalo, nikomu pol, nikomu šold, nikomu dva.

Za Mladim letom pridu Tri Kraje. To je zadnji božićni blagden i zadnji put kantaju va criki »U se vrime godišća«. Prve nedije za Trimi Kraji otvaraju se »očita veselja« s »Koledvum«.

1. Dan sprid Trih Kraji večer va criki je blagoslov vodi. To još i denes zovu vodokršč. Seka kuća bi napenila jednu boćicu blagoslovjene vodi i zela doma.

Težaci bi zapodne na Tri Kraje nosili na stan blagoslovjene vodi i pošćropili štaje orudje i blago.

»KOLEDVA«

Omišajsku koledvu je dobro opisa pokojni Ivan Milćetić va svojoj knjigi »KOLEDE JUŽNIH SLAVENA« va izdanju Jug. akademije Zagreb 1917. god., strana 14.

K ovomu njegovomu opisu ja bim ote dodat samo još ovo:

Va koledvu su hodeli mladići i muži. Bilo je, da se je spravilo peno mladić i peno muži, pa bi ontrat učineli muži posebno, a mladići posebno koledvu. Tako su bili dvi koledvi, najprvo za muži i žen, a potla za mladić i divojak. Ma najviše je bivalo da su koledvu imeli zajedno.

Deset do petnajst dan sprid Božića spravili bi se muški va oštariji. Tutu su se dogovoreli da te delat koledvu. Vaje bi se upisali da se zna kuliko će bit muži, kuliko mladić i kuliko svih skupa. Dali su i kaparu pol fijorina, ali fijorin za trošek. Ako bi bilo dosta dobro, ako ne, bi je seki potla koledvi nadoplati. Ako je pak preteklo, to bi se popilo. Tu

su prokalkulali kuliko te po priliki »nakolijatjat« kolači, kobasic i vina, već prema letu i rodu, kako je toga leta urodilo. Odluči bi te j' ubit vola ali junca.

Seki kolijan mora je prit svojum ženscum. Muži ženami, mladići s divojkama. Nijeden ni moge prit sam. Po staroj užanci počeli su »koledvat« na drugi dan Božića na Stipanju zapodne potla vičirnje i to samo sucu i plovanu. Sudec i plovau su kolijanom davali po penu keblaču vina.

Drugi dan na Ivanju z rana jutra šlo se je redom po kućah, seki dan sve tamo doklak ne bi obešli celi Omišej. Ni se hodelo va kuće, kadi je bila vela žalost, ali pak vela siromaščina. Va druge kuće se je hodelo od dvora do dvora kantajuć »kolijansku« kantu. Svi Omišjani rado su davali »kolijanom«, niki kolač, niki kobasicu, niki bukaletu, dvi vina. Va bojih kućah ponutili su »kolijan« jutrim s rakijum, a zapodne s vinom, da mogu boje kantat. Kolijani su nosili tri suje. Na jednu su nasadili keblaču za vino, na drugoj su nosili kobasice, a na tretoj kolače.

Seka kuća ka je pomalin mogla prehranit, je imela prašca, ali kako bi se reklo »kmeta«. Prašce su ubijali sprid Božića od Mikuje do Tominje. Omišjani su delali jako dobri kobasice. Meso za kobasice su pustili dan-dva da stoji. Ontrat bi ga posolili, stavili popra, česna i listi od lucmarina, da njim lipe vonjaju i da imaju duh po lucmarinu. — Za Božić su pekli lunice od domaće šenične muki, aš drugda se je peklo hjibi od šenice, ajdi, sirka i prosa. Mleli su sami doma va žerna.

Seka kuća pekla je i kolače od domaće šeničke muki. Za kolače su muku oseli na fine svilne sita. Va nju bi stavili ula i cukara. Va testo su stavili vodi samo tuliko, kuliko je bilo najmenje potriiba. Testo su misili i mladili čegod su više mogli. To je bilo jako teško, aš je va testu bilo malo vodi, pa je bilo tvrdo. Zato se je reklo da mise »s tvrda«, ali »na tvrdo«. Kada su testo dosta omladili, učineli su kolače. Po sridi su jih razrizali s nožem. Gornju polovicu narizali su popriko da budu na rofčiće. Kraje su našćipkali i učineli prestiće. Kako je testo bilo s tvrda mišeno s malo vodi, moglo je durat i po više misec dan, da se kolač ne pokvari. Od testa ko je ustalo po kopanjici bi dicit učineli male kolačiće »kolubice«. Ovakovih kolači je seka kuća delala više, za sve blagdeni, pa su jih obisili na suje pod gredi, ali pak bi jih spravili va iškrinje.

Kolijani su počeli kolijat na drugi dan Božića, kad je seka kuća imela kolači, kobasic i mladoga vina. Kolijani su pred svekum kućum kantali:

Ovo su vam kolijani
ki nisu bili lani
fijole, fijole
dobrim judem va dvore

Oni su dobro znali ka je kuća ubila, kakovoga prašca i kako je ime debe špeh, pa bi tu zakantali:

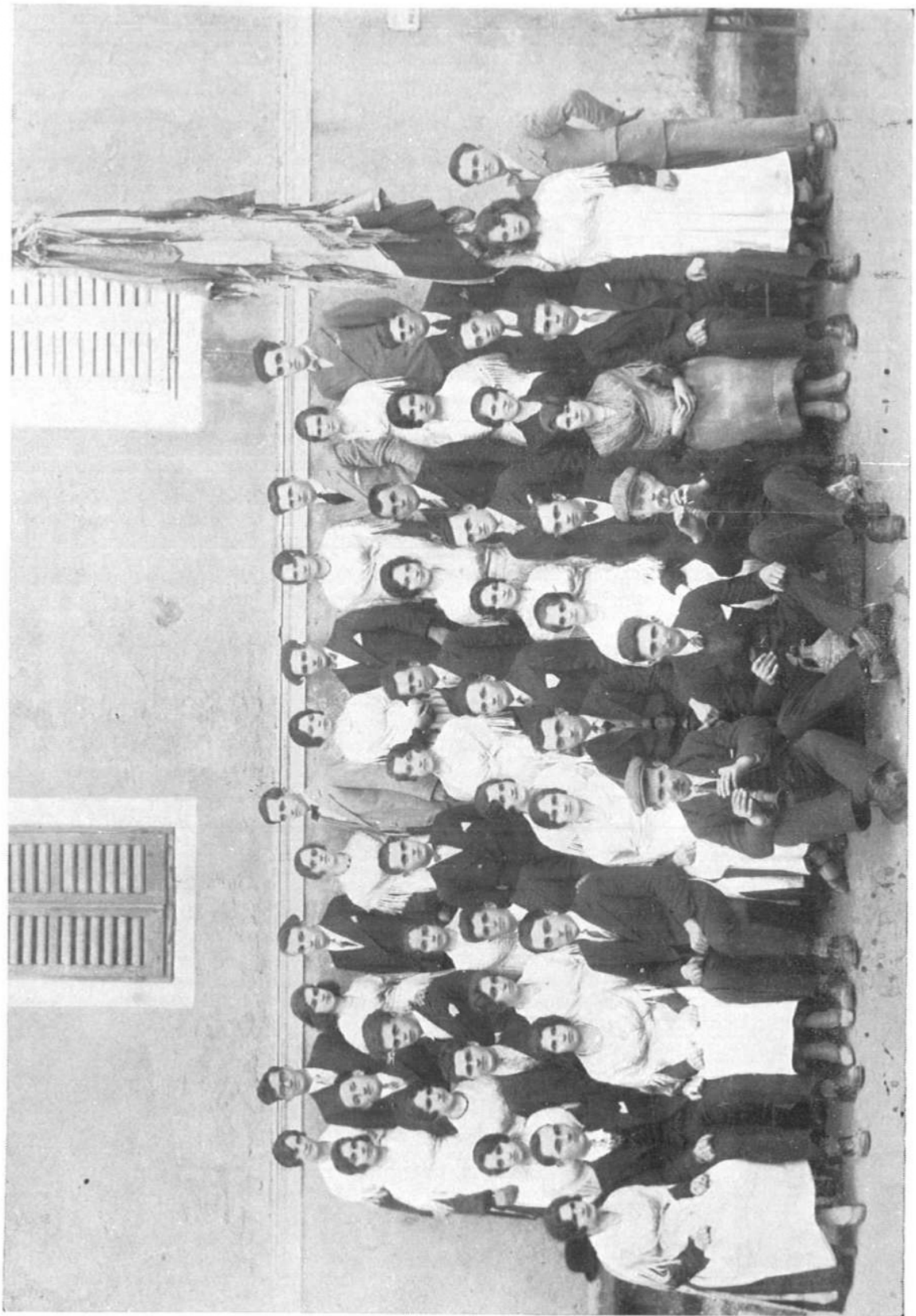
Vamo su nam pravili
da ste prašca palili
Fijole...

Stomorina u Omišlju pred 30-etak godina

Kolač u »agventu«

Uspomena na koledvu u Omišlju 1932. godine

Nam je pravi vaš peteh
da imate debe špeh
fijole...

Dajte nam vi kobasu
s kum bi kraja opasu
fijole...

Pred kućum za ku su znali, da se je napeklo peno kolači su zakantali:

Iškrinjica šćerbica
puna je kolači
fijole...

Stani gori na stolić
hiti doli kolačić
fijole...

Dajte nam ga makar pol
da ne remo v tuji dvor
Fijole...

Dajte nam ga cela
da ne remo v tuje sela
fijole...

Pred kućum va koj su se nadali da te dobit vina su zakantali:

Če to tamo šumi
Miko vino toči
Fijole...

Dajte nam ga dobre voje
rodilo vam Kras i Poje
Fijole...

Kolač je bilo lahko znet zi iškrinje, ali s gredi, a kobasicu spod dimjaka, ma vino je bilo tribi poč utočit va konobu. To su kolijani morali više čekati, pa da malo popašće gospodara su onako od komedije, aš je vrime bilo oblačno i dežjevno, zakantali:

Postoli su šupji
voda nam gre vnuri
fijole...

Sekomu ki njim je da bilo kolač, kobasicu, ali vino su se zahvalili:

Hvala vam i na tom daru
naš pošteni gospodaru
kako ste nas počastili
i veselo otpravili
do sto godin nam živili!

Kolijani su vavik nakolijali peno toga. Kad je bilo dobro leto još i više. Ako se ni sve pojalo i popilo va koledvi, mladići su to ben popili i pojali za koledvum.

Na žalost ov lipi starinski omišajski običaj se već ne drži.

»MESOPUST«

Najveće veselje va letu su o mesopustu. O mesopustu se je tencalo, kantalo, babanilo, ženilo i pirovalo. Sekoga mesopusta znalo se je oženit 15, 20 pa i 30 pari. Svi su pirovali i seki bi učine mali, ali veli pir. Naše bi se kigod udovec, ali udovica, stari mladić, ali stara divojka, pa su se i oni spravili i oženili. Samo oni nisu delali pir. Jutrim rano potla ženidbi bi učineli marendu za se, bratju, kumpari i to je bilo sve.

Kada su se mladenci prvi put napovideli va criki, bi divojkini učineli »napovid«. Obed za bratju i kumpari.

Udvcem, ali udovicam kada su se prvi put napovideli, bi mladići šli večer rost pod poneštru va rogi od vola, ali su njim lupali va stare latini. Oni, da pokažu kako njim ni ža, su mladić zvali v kuću i dali njim bukalektu, dvi vina, pa i celu keblaču stavili na sto, neka pju.

Seku nediju i sekoga blagdena zapodne za vičirnjum tencalo se je na Placi. Sopci su prvi prišli na Placu. Oni bi sopli mantinjadi i kanti nazivajuć na tenec. Zi svih banad grada počeli su hodit divojki, mlade i starije ženi i judi. Divojki su se nabandal naprvo, neka jih mladići dobro vide. Stariji su se držali odzada. Za poč na Placu su se divojki lipo obekli i spravili, aš Placa je »ogjedača«. Ženi bi pregjedali seku divojku od glavi do peti, ka ima kakovu kotigu, rub, kamižot, fris, župicu, traveslu, facol za vratom i na glavi.

Kada se je Placa napenila divojak, žen i judi prišli bi mladići zi oštarij kantajuć. Šli su priko cele Place do sopac. Hitali bi toka, ki će ta dan tencat »prvoga«. Seki mladić ki je toga dneva tenca »prvi tenec« nagovara je drugih mladić, da ga kumpanjaju i da redu za njim tencat. Če je bilo va tencu više mladić i divojak, to je bilo lipše i štimanije. Tako se je tencalo tence do večera. Na kraju su zatencali jednu polku, bakarsku, tulala i o prvoj Zdravoj Mariji bi tenec fini.

Večer za vičirum su hodeli tencat va salu. Na ov tenec večer hodeli su samo one divojki, ke su imeli mladića. Zato su mladići već na agventu, ali va korizmi šli pitat divojkinu mater, ako te pustiti divojku š njim hodi tencat. S tum divojkum je mladić mora vaviki najprvo tencat, tenec na Placi i večer va sali. Potla je moge zemat i drugih divojak — Matere tih divojak prišli su va salu gjedat tenec. Mladići su njim parićali posebni

banek po bandi za sidit. Malo prija nego bi tenec fini, matere su se pospravili doma, da čagod parićaju i ponute mladića, sirom, s pršutom, s poveticum ali s fritami. Vavik s ničim. Vina je moralo bit, a ki je ime, i, ako su oteli mladića premamit i zaoglavit, da se s tum divojkum oženi, su mu otvorili i butiju. Najviše je i bilo da se oni ožene, ali kako se je v Omišju reklo »da se sprave«. — Više puti su mladići zeli na tenec sestru, bratučedu, ali susedu. Na tencu je ben seki naše onoga ki mu se pježa. Glavno je da re divojka na tenec, ali kako se je po komediji reklo, »da re s porta kuće van«.

Večer se je tencivalo sekoga utorka, četrtka, soboti i nedije, ako ni bilo pira. Ako je bi pir, deboto su vavik svi mladići i divojki zvaní na pir, osobito na veli pir da kantaju, tencaju i »da drže veselo«.

Na Svičićinu su se počeli babanit. — Više mladić i divojak, ali pa mladi muži ženami, obabanili su se va jednoj kući, pa bi šli svojoj rodbini, susedom, ali prijatelom. Babani su se obekli sekako. Muški va žensku robu, a ženske va mušku. Lice bi pokrili s mrižicama, ali s kupjenimi babani. Oni su govorili s podglasa, da se ne prepoznaju. Vavik je bi jeden kapo ki je komedija, pravja i prti, da se drugi smiju. Domaći su pogajali ki je ki. Kada su koga pogodili, on se je mora vaje otkrit. Ma kad su pogodili jednoga, lahko je bilo pogodit i drugih. Znalo se je ki se s kim peja i ki ku divojku voli i š njum tenca. Po ženi su poznali muža, a po mužu ženu i sused. Babani su ponutili s vinom. Malo su sideli, pili i smeli se, pa bi šli naprvo.

Babani su hodeli zapodne na Placu, a večer va salu na tenec. Bilo je babani ki su bili lipo obobanjeni, a bilo je ki su bili i gerdo. Ovi va gerdu su delali komedije, hitali se gorikopiti, strašili dičinu i žen, samo da se judi smiju. Babanom su mladići dali i »prvoga«, pa bi svi zajedno tencali. Oni babani va gerdu su šli va tenec, ma bi tencali sve naopak, samo da bude smiha.

Večer va salu su hodeli obobanjeni najviše one divojki, ke nisu imeli mladića za tencat, a oteli su sekako poč na tenec. One su nagovoreli brata, barbu, ali dobroga suseda, da redu š njimi obobanjen na tenec.

Zadnje tri dni mesopusta poludelo je staro i mlado, ma to se ni ničomur zamiralo. Ako bi ki ča učine o mesopustu, če bi ga bilo sram učinit drugda, mu se ni zamiralo. Reklo s je: »A na! mesopust je«! — Kantalo se je, babanilo i tencalo zapodne na Placi, a večer va sali. I Placa i sala je te dnevi bila pena babani. Stariji judi i muži hodeli su jedni drugim, pa bi se i oni malo ponapili. Ma to se ni zamiralo. Sve se je radovalo i veselelo mesopustu ki finjuje.

Na sam dan mesopusta, na mesopusni utorek se ni, ni delivalo. Svi judi, stari i mladi bi bili prišli na Placu. Divojki su se lipo obekli kako da je najveći blagden. Naprvo se je tenca stari omišajski »VEREC«. Sudec i plovani su zibrali seki po jednu divojku, ke te bit prve va »Vercu«. Potla verca tencali su tence i drugo.

Pod večer su mladići prenesli na Placu mesoputa, koga bi učineli od slami i obekli va šaketina. Okolo njega se je jalo, pilo, kantalo, plakalo, narikalo i tencalo. Vavik se je naše kigod ki je zna onako lipo z

dega sve va šali i komediji praviti, če se je priko celoga mesopusta dogodilo po Omišju. Svi judi su se smeli, aš on bi čapa odreda sekoga pomalo. Ma to se ni zamiralo, aš »mesopust je«.

Najzada je par mladić zelo mesopusta od slami na zvonik. Gori su ga vežgali i gorućega hiteli do li na Placu.

Seka divojka zvala je mladića s kim je tencala, na mesopust na vičiru. Mat je parićala makaruni, ali njoki, s kobasicum. Mladića su ponutili i s kolačem. Ako su se za mladićem mamili i oteli ga zaoglaviti otvorili su i butiju.

Za vičirum su mladići šli svojim divojkama tencat i va salu. Ma čim je mežnjar počeo na 11 ur zvoniti »kumplet« na navisti celomu Omišju korizmu i post, mladići su s divojkama šli vaje doma. To je bilo i zato da se mladić more još do polnoći ponući i omersiti se. Tako se je va staro vreme sprovajala va Omišju mesoput.

»BALANI«

Kad je nastala korizma, a š njum su se zatvorili sva očita veselja, divojki da imaju niku radost i da se mogu nač s mladići, zmislili su »balani«. — Divojki bi učinili bali od kože od ovce, ali janca, ku su zvali »maškalić«. Skrojili su šest bokunić na tri kantuni kako makaruni. Od tri bokuniće zašili su jednu polovicu bali, a od tri drugu. Potla su obi bandi zašili jednu za drugu, ma ne do kraja. Na kraju su pustili malu škujicu. Skroz nju su nanjeli va balu veni čegod se je više moglo. Če je bilo više veni, bala je bila lipša, tvrja i boje je skakala. Potla bi zašili i ovu škujicu. — Ovakova bala zvala se je »zoganica«. Da njim bala bude još lipša i da se na njoj ne vide švi, su sve švi prikri li z bavelami. Seki šev s drugum bavelum, s čevjenum, modrum, žetum, černum, ali zelenum, ka je kakove baveli imela. Na kantunićih su zašili čufiće. Čufiće su delali od venice. I ova venica za čufiće je bila od više koluri. Ovakovi bali zvali su »bala s čufići«. — Seka divojka nastala je da ima če lipšu balu za se balat.

»Zoganicum« su se balali na zid. Hitali bi balu na zid, pa su ju s otvorenim dlanom čekali, udri li i hitali nase na zid. Koj je bala pala, balala bi se na mesto nje, druga divojka.

S balami na čufiće balali su se dvi i divi divojki. One su stali 3 do 4 jedna kontra drugoj, pa su s otvorenim dlanom udri vali balu i hitali jedna drugoj. Kad bi ka falila i pustila da njoj bala pade, prišla je treta, pa se je ona s prvum balala. Ova treta se je zvala »mačica«. — Mačica je komaj čekala da jedna, ali druga divojka pogriši, da pride ona na red.

Divojki ke su se znali dobro balat, bi balu hitali visoko, pa su govoreli da se balaju »po visoku«, ali da se »troskaju«.

Balalo se je samo na nediju zapodne za vičirnjum. Više divojak balalo se je po svojih kuntradah. Tako su se divojki balali na sve bandi Omišja.

Mladići su hodeli od kuntradi do kuntradi, pa bi prišli poli divojak i prosili jih, da se i oni kigod balaju. Divojki su njim rekli: Budite »mačice«! — Mladići, da pridu če prija na red, su divojkam pravjali četo, komedijali i čineli jih smet, samo, da ka od njih pogriši, da se jeden od njih more balat. Ako su se divojki znali dobro balat i nisu abadali če njim mladići govore, skoči bi kigod mladić i čapa balu leteć samo da se i on bala.

Seki mladić veke je svoju kumpanjiju onoj divojki s kum je tenca, ali ka mu se je pježala. Ako se je mladić jadi na niku divojku, on bi priše kadi se ona bala, pa bi njoj ze balu. Divojka ga je molila i prosila neka njoj da balu, ali neka se š njum bala. Mladić se je najviše puti da nagovorit, ma ako se je nič jako jadi na tu divojku, še je z balum ča. Ako mu je pasalo, bi njoj drugu nediju da nase balu. Ako pak ni, njoj ju ne bi više ni da.

Čim se je zaškurilo, divojki su se pobrali doma. Mladići su šli po svojem putu. Tako se je mladost balajuć zabavjala i va korizmi.

»VEZEM«

Mladići i divojki tanto su našli nič za pasat vrime va korizmi, pa su se balali. Ma stariji nisu imeli niš za pasat vrime, a korizma je dega, četrdeset dan i nikad pasat. Za onaga ki pomalo gre, ki ni žvelt su rekli da re kako jedna bambina, ali kolembina. Tako su i za korizmu rekli da re pomalo kako stara bamba, pa su dicit govoreli:

Bamba, bamba korizma,
sve si smokve pojila
i orihi pohrestala

Da bi vrat zlomila,
na svetoga Kurila
korizma, korizma van
da re brže sveti Vazam

Ma kako je svemu kraj, tako je i korizma pomalo bambajuć pasala. Prišla je vela šetemana. Na Veli četrtek umru zvoni, pa podne i Zdrave Marije redū s crikvenum škrtanicum škrtat okolo grada. — Na Veli petek su svi va famiji morali poč va ciki pred Božji grob. Ontrat su šli obehajajuć po svih crikvah, va Sveti Anton, Svetu Jelenu i doklak je još bi Sveti Miku, va Sveti Miku, pa nase va ciki pred Božji grob i doma. Na Veli petek se je drža veli post. Černo kafe, malo smokav, ali smokvenjaka, a muški i žmujíc rakije. To je bilo sve.

Ženi su već na Veli četrtek imeli peni ruki posla. Parićivalo se je za Vezem i pekló pogače. Pogače se nisu pekli od domaće šenične muki, nego su kupovali finu muku v butigi, pa su rekli, da peku pogače od

»riške muki«. Muku bi oseli na svilne sita. Va lonec su stavili 10—15 žetih od jaj, ke bi zmišali s cukarom. Lonec bi stavili va padelu s kuhanum vodum i mišali doklek se ne bi jaja steplili. Ovo bi sada zleli va muku, va ku su još stavili rastopjeno maslo i vopaša. Sve skupa su zmišali, pa bi razdilili na bokuni kuliko će bit pogač. Pogače su misili, mladili, stavili na desku, pustili neka počinu i skisaju. Da brže skisaju pokrili su jih z belim tavajolom i z bijicami. Od ovakovoga testa su pogače bili povojni i lehk. Kad su pogače skisali, razrizali su jih na verhu na tri taje. Ontrat su jih pomazali s jajem i stavili va peć. — Na peć se je moralo jako pazit, da ne bude previše ražarena i opajena. Hjibi, lunice i kolači nisu bili od fine muki, a svi su tvrdo umišeni, pa je i peć morala bit jako upajena. Pogače su delali od fine muki, testo je bilo povoljno, pogače lehk, pa se je moralo pazit kako će se peć opalit, da pogače ne zgore.

Matere su vavik pustili, tuliko testa na bandu, da mogu svoj dicit učiniti »čičirka«, za Vezem. Od testa su učineli kolačiće, ke su upleli na kosicu. Na gornji kraj su stavili sirovo jaje va kori. — Dica su bili s čičirki si veli.

Na Velu sobotu večer su divojki, ali ženi nosili po jednu pogaču va tavajoliću va criki na blagoslov. I v nediju jutrim rano na prvoj maši je bi blagoslov pogač.

Na Vezem jutrim rano na tešće je mora seki pojist bokunić blagosljojvjene pogače, ali kako su rekli »malo blagoslova«. Potla su pili belo kafe z drugum pogačum, ka ni bila na blagoslovu. Blagoslova se je pustilo za Mali Vezem. Na Vezem su ženi kuhali makaruni, ali njoki s mladum jančevinum. Pogača se je kusala celi dan.

Za celo vrime korizme va criki ni sope organ. Puk je kanta mašu, križni put po domaću.

»MAJ«

V Omišju je bi stari običaj, da mladići seku nediju va misecu maju prenesu divojkam va dvor »maj«.

»Maj« se zvalo posičeno stablo do korena, ko je onako celo s kitami i s peri preneslo z dermuna divojki va dvor. Va dvoru se je stavilo na mešto s kuda se je najlipše videlo i to onako, kako je raslo va dermunu. »Maj« se je nosi onoj divojki s kum je mladić tenca, ali ku je vole. Seki mladić je ote prenest svojoj divojki. To ni bi legek posal i ni ga moge učinit jeden sam, nego jih je moralo bit 7, 8 do 10. Zato su se dogovoreli, da te jednu nediju prenest jednoj, drugu drugoj, tretu tretjoj divojki.

Mladići su već naprid znali kamo te poč posić maj. Najviše su hodeli seki va svoj dermun, va dermun svoje rodbini, ali sused za kih su znali da se ne te jadic. »Maj« je bi dosta velo stablo. Če je bilo veće i če je imelo lipše kiti i pera, da je zgjedalo kako lumbrijica, bilo je lipše i štimanije. Najlipše maje su bili črišnje, topuli i jeseni.

Mladići su se na sobotu večer kako i obično druge dnevi našli na Placi. Tu su se dogovoreli koj divojki te zanest maj i kamo ga redu posić. Više puta je bilo tribi poč uru, uru i pol hoda od grada. Va dermunu su posikli stablo i onako posićeno prenesli na sebi. To je bi truden i mućen posal, ma za jubav divojki sve se je preterpelo.

Kad su prišli va grad, bilo je već i za polnoćum. Batili su divojki na vrata. Divojkina mat se je vaje domislela će to more bit, pa bi prišla na poneštru i pitala: »Ki je?« Mladići su rekli: »Mi smo mi, prenesli smo vašoj Jeli maj«!

Mat i divojka su se brže boje obekli i šli otvorit vrata. Mladići su din toga već zdvizali i šaldivali »maj«. Kadi su bili stare volti je bilo lehko, aš seka volta je imela zazidan napočni kamik škujum va koj je bi stebrić. Stebrić je bilo osušeno i ogujeno drvo s kitami i s kiticami, kako rofčiće na kih su se sušili smoki i prani. Mladići bi stebrić zneli, a na njegovo mesto stavili »maj«, koga su još malo svezali za voltu. Ako ta kuća ni imela volti, stavili bi ga va kantun na zid, ali gromaču. Okolo njega su stavili kerje i kamiki, tako da je stalo kako da raste. Kada su zdvigli »maj«, mat je pozvala mladić va kuću. Ponutila jih je najprvo s rakijum. Mladići su bili trudni i potni. V Omišju drže da on ki se špoti, a potla mora sidit, je dobro popit žmujić dva rakije. Potla bi njim dali sira, pršuta, ali jednoga i drugoga i vina z bukaleti na voju. Mladići su jali i pili, pravjali kako su posikli i prenesli »maj«, pa bi šli doma spat.

»Maj« je bi dika sekoj divojki.

Dičina su se rano jutrim stali i šli po gradu vidit koj divojki su mladići prenesli »maj«. I stariji judi i ženi bi pogledali »maj«. Tako se je do vele maše znalo, kim divojkam su mladići prenesli maj. Kako je va staro vrime bilo više klap, i kumpanjij mladić, to bi bilo i više divojak kim su prenesli maj. Bilo je da su istešoj divojki prenesli maj dvi, tri nedije redom.

Maj je tako sta tri dni. Treti dan su ga hiteli doli, oklaštrili, speštali i zgoreli.

Više puta je bilo i buki, ako su mladići posikli drvo na juškom. Ma divojkina mat je to ben s tim čovikom zjuštala, samo da ne bude karbi.

DUHOVA

Va staro vrime je Omišajko grobje bilo zad criki. To mesto još i denes zovu »Smitir«. Potla su mertvih zakapali va Sveti Miku. Sada je grobje zven grada, pol ure deje od Omišja, va Svetom Duhu. Seki Omišjan zna, da je prvo, ali potla poč va Sveti Duh.

Duhova je veli principal. Buduć da su Omišjani već od zdavna imeli crikvicu Svetoga Duha, poli ke je sada grobje, Omišjani drže na Duhovu semenj. Sve tri dni Duhovi pridu judi v Omišej z druguda zi izuli, ma najviše Njivičari, Dobrinci i Gorinci. Njivice spadaju pod općinu Omišej, pa su Njivičari v Omišju doma.

Dobrinci su hodeli na konjih, pa su par šoldi davali ki je ote jahat.

Gorinci zi Svetoga Jakova i Svete Jeleni su kako zidari zidali sve kuće va Omišju. Još 1533. do 1536, je mešter Andrija s Kotora (Svete Jeleni) zida zvonik. Gorinki su pak kako težakinje delali po Omišju, kopali, nagribali, pleli i želi. Svi su oni vavik rado hodeli va Omišej, a na Duhovu najraje.

Z Riki, z Opatije, s Krajevice, z Bakra i Gornjega kraja su hojivali vapori peni judi. Zato šu oštari parićivali svega za jist i za pit.

Seka kuća pekla je za Duhovu presnece. Malo boji za se, a siromašniji za prodat i ćapak kigod šoldićina. Presnece su prodavali sve tri dni Duhovi po putu od Keštela do Place i Svetoga Antona. Kako su presnece dobra slašćica, svi su ih rado kupovali.

Presnece se dela od mladoga neposojenoga ovčjeg sira. Va sir se je stavjalo cukara, žete od jaj i naribalo kore od limuna. To su sve dobro zmišali i stavili va švojiće od testa. Švojiće su delali od fine riške muki, va ku bi stavili cukara i malo masti. Švoj se je rastenji kako za lazanje. Na testo su stavili pjat i po njih rizali okolo naokolo švojiće na kolo. Va ove švojiće su stavili paštu od sira. Švojiće bi zdvigli i na šest banad stisli s presti, da se pašta ne raspe. Švojiće su od zvena namazali s jajem. Ontrat su stavili va peć ka ni smela bit jako opajena.

Za presnecom se more dobro pit, a va Omišju je bilo vavik dobroga vina černoga i beloga. I butije su se za Duhovu otvarali, za svojih i za poznatih ki su toga dneva prišli va Omišej.

Vero pravi semenj je na duhovski utorek. Rado jutrim već na 4 ure celi Omišej, staro, mlado, muško i žensko ko je pomalin moglo prišlo je va criki. Zi crikve je še veli prošišijon va Sveti Duh. Po putu su kantali vele letenije Simsvetim, i tu na velu notu na dego, aš je bilo tribi poč do Svetoga Duha i nase. Va Svetom Duhu je bila vela maša. Blago poja. Potla maše se je kantajuć šlo nase va criki, kadi je bi blagoslov. Na 10 ur je bila vela maša. Svi judi bi šli v criki i ako su već jutrim rano bili na maši va Svetom Duhu, samo su ustali doma ženi za parićat obed. Za obed su ubili kokoš, pa bi učineli juhu i zvacet s kim su poleli makaruni, ali njoki. Potla se je jalo presnece i pilo vina ki je kakovoga ime.

STOMORINA

Omišajska criki je posvećena Uznesenju Majki Božje, ka je na 15. agusta, a Omišjani ju zovu Vela Gospoja. Crikva slavi Velu Gospoju kako svoj najveći blagden, pa mežnjar učini va criki stomorinu. Nad velim oltarom veže veli degi konop za poneštri. Na tom konopu na sridi visi jeden obruč, ki stoji ravno (vodoravno). Obruč ima v nutri dva štapića va križ, za kih se veže konop. Na obruč se obisi grozdovi, smoki i krušve. To su prve fruti, ke se prinose i prikazuju na čast Majki Božjoj. Po staroj besedi Sta Marina, Omišjani su nazvali »Stomorina«.

Po crikvenoj stomorini, omišajski mladići učine svoju stomorinu na Placi, samo peno veću i lipšu. Prvo se dogovore da te učinit stomorinu.

Va stomorinu mogu poč samo mladići i divojki, a ne muži i ženi. Kad su se dogovoreli da te učiniti stomorinu, mladići gredu po kućah spravjat lipe svilne facoli, ke su naši deda i prededi, kako mornari nosili z druguda, a najviše zi Mletak, z Maršije i z Anverše. Takovih facoli je i dan denešnji va Omišju 300—400. Seka kuća ka ima takovih facoli rado da, za stomorinu. Mladići sinjaju seki facol da se zna čigov je. Najlipše facoli stavi se na bandiru, a druge se obisi na konopi po bandah. Bandiru delaju napočne ženi. Bandira se dela za »koledvu«, veli pir i stomorinu. Bandira od »koledvi i veloga pira su isteše. — Na štandalić na verhu se stavi svitek, ki se obloži s uplečićem ali s lipum hartum. Na samom verhu je drveni pirun ki ime četire zubi. Na te zubi se stavi jabeka, naranže, ali lipe boće. Za svitek se vežu lipe facoli i uplečiće, ke vise na doli.

Bandira od stomorini je drugačija, aš ona mora visit na sridi mej dvimi konopi, ki su vezani va križ. Verh je isti kako i od koledvi i veloga pira. Pirun s četirmi zubi i s boćami. Spod piruna je svitek za koga se veže 12 najlipših facoli. Z mej ove facoli stavi se i lipe vele sandali od sekakovih koluri. — Spod ovih facoli nabije se, ali nasadi na štandal od zdola jedna fanj debela deska od tavaluna. Ova deska ima na sridi velu škuju, da se more nasadit na štandal. Na sve četiri kantuni ima menje škuje skroz ke se provdiju konopi. Druge kraje konop veže se za dimjaki na kućah, tako da stoje va križ. — Spod ove deski je jeden obruč, ki je spojen šibami z drugim većim obručem na dejinu od 1 metra. Celi štandal se obevije s lipim rubom, ali s hrvatskum trobojnicum. Za ov rub ali trobojnicu zašije se drugi red facoli, ki pokriju onu desku škujami i gropi od kraji konop. — Prvi i drugi obruč obaviju se od gori na doli sandali i s uplečići od više koluri. — Ova bandira stavi se na srid stomorini, kad se konopi križaju. Da bi stala ravno (uspravno — okomito) na dno štandala sveže se jedna kofica, ka se obevije s velim facolom da se ne vidi. Va nju se stavi peza 3, 4, do 5 kil kuliko je već tribi, da se zjušta, da bandira stoji ravno. Kad je bandira parićana i facoli spravn, mladići nabave beloga i černoga grozdova, smokav i krušav.

Na sam dan Vele Gospoje rano jutrim, vaje za polnoćum, mladići zdvižu stomorinu. Za desku na bandiri vežu četiri konopi i učine grop. Drugi kraj konopi vežu za dimjaki i puste laško, da mogu na konopi obisit facoli, grozdovi, smoki i krušve. Kad je sve poobišeno, ontrat dva, tri jači mladići, seki na svojem dimjaku potežu konopi, kuliko je tribi, da cela stomorina stoji ravno. Tako mladići učine stomorinu. Jeden kraj konopa veže se i za crikvu Svete Jeleni na Placi.

Bandira prikazuje Majku Božju kako leti po ajeru, a facoli na konopih su anjeli, ki lete okolo nje i nose ju na nebo.

Mladići čuvaju stomorinu dan i noć, da ne bi učinelo gerdo vrime, veter, dež, ali nevera. Ontrat vaje sprave stomorinu, da se ne bi bandira i facoli zmočili. Čim učini lipo vrime stomorina se sopeta dviže.

Rano jutrim stariji judi i ženi ke redu na prvu mašu zastaju na Placi i gjedaju stomorinu, domišljaju se kad su oni bili mladi i kad su oni delali stomorinu. — I dićina se toga jutra rano zdvignu, da redu će prvo na Placu vidit stomorinu.

Stomorina visi dva dni, na Velu Gospoju i drugi dan na Rokovu. Prvi dan na Velu Gospoju buduć je to veli blagden — principal, spod stomorini se ne tenca, nego drugi dan na Rokovu. Omišjani drže Rokovu kako pol blagdana na spomen, kada su na starije vrime ta dan bili vele potresi.

Za razliku od koledvi, kada se »Koledva« i spravi peno toga za jist i za pit, stomorinari učine na Rokovu samo vičiru, ku sami plate. Da bi mladićem malo pripomogli, seka divojka prenese litru, ali dupjak vina i jednu pogaču, ke za Velu Gospoju kako i za Vezem peče seka kuća. Divojka mora prenest za se i za mladića pjati, piruni, žlice i nože, ke potla vičire zaveže za tavajolić i zanese doma.

Okolo dvih ur zapodne stomorinari se sprave va kući kadi će bit vičira. Sopilami redu okolo grada do Place. Čim čuju sopili celi Omišej teče na Placu da vidi stomorinu i stomorinari.

Mladići se obeku svi jednako va bele gaće i černe maje. Divojki obeku najlipše će imaju, a sve va svitlu. Kada pasaju sopilami Placu tri puti, ontrat najstariji stomorinar tenca prvi tenec svojum divojkum i divojkum najmlajega stomorinara. Drugi tencaju za njim seki svojum divojkum, po starosti i po letih.

Tencalo se je sve do večera, kada bi se spustila i stomorina, na velu radost dice, ki bi pobrali i smoki, grozdovi i krušve, a stomorinari bi šli na večeru.

SISVETE

Sisvete je veli blagden, principal. Judi se spominju svojih mertvih. Sprid Sisvetih, okopuju, čiste i rede grobi. Na sam dan Sisvetih potla vičirnje re prošišijon na grobje. Po putu judi na glas mole luzarije. Na grobju re seki na grobi svojih mertvih i zapali svičice. Plovan re okolo celoga grobja i blagoslovi sve grobi okolo na okolo. Potla blagoslova, judi još ustanu moleć i redu po grobih svoje rodbini, prijatel i sused. Doma se vrnú ki kako će. Ne redu svi skupa kako, i na grobje.

Drugi dan za Simisvetimi Omišjani zovu »Služišća«, pa nose va criki šenice, konjiće fermentuna, ula ali vina. To razdile popi i mežnjar. Popi zato maše osem dan i drže večer luzarije za svih mertvih, a mežnjar pak svih osem dan mora zvonit i jutrim i večer.

Na luzarije večer redu svi Omišjani, a seki, za vrime luzarija gori sviću za svojih mertvih.

AGVENT

Okolo 29. novembra počinja agvent. Zatvaraju se sva očita veselja, sve tamo do Trih kraji. Judi su hojivali va dermuni, buškat, peštat, klaštrit i zbijat kerje sve tamo do kraja februara. Ženi bi hodeli po dermunih pobirat pera, ke bi stavjali pod blago. Drva, sič, kerje i pera vozili su va

štaje, ali doma va dvor ako je bilo mesta. Muži bi zibrali kigod veli kerj za Nabednji.

Na 6. decembra pada Mikuja. Naši mornari drže svetoga Mikulu za čuvara mornari i mora. Ako bi bilo gerdo vrime, veter i velo more, a mornari su bili na moru, bi ženi govoreli: »Sveti Mikula pozubati more.«

Sveti Mikula je bi biškup, pa kako biškup, ni moge bit mornar, nego su ga držali za kapitana. — Dici su kantali:

Sveti Mikula kapitan
Na šćapiću naštanpan.
Jeden mali mornarić
Ki špija kako ftić.

Va Omišju se peno judi zovu Miko, pa su Mikuju držali kako mali blagden. Bilo je i »Bolesničko pripomočno društvo Svetoga Mikuli«, pa su svi skupa svojim bandirum hodeli na mašu. Potla maše su hojivali jedan drugomu »po Mikujah«. Buduć su Mikuju držali za mali blagden, da se ne zgubja vrime, su od Mikuje pa sve tamo do Tominje ubijali prašce. Seka kuća je imela prašca. Vero oni najsiromašniji nisu imeli prašca. Boji kmeti ubili bi još i po dvi, tri i četiri ovce. Meso sušeno od ovac su zvali »kaštradina« kuhali su zajedno s praščevinom. Kuhali bi va zemjenih loncih i to na žeravici, neka se po malo kuha doklagod se juha deboto do kraja ne skomsuma. Va ovu juhu bi naribali domačega sira od ovac, pa je to bilo, nič dobrega za jist.

Va staro vrime ni bilo po mestih bekari, nego su bili napočni judi ki bi ubijali ovce i prašce ke bi bilo tribi znat i oderat i raspravit.

Prašca ne bi zaklali da mu steče sva kri, nego su nastali da ga s tenkim nožem »štiletom« probodu vaje va srce, neka se blago ne muči, nego neka vaje krepa. Komu je prvo prasec krepa, bi se s tim pohvali kako on umi.

Prašce su palili na palilu. Na zičić ali gromaču na jednu bandu, a na drugu bi stavili kakovgod veći kerj, pa bi položili dva debele koca ali dva jake premeta naporedo nogu i pol, dvi nogi, na dego. Na koce ali premeti stavili bi na bok prašca i zdol i zgor palili s magrižom. Magriža ima po Krasu za hitat ća. Ženi ali divojki su hodeli već na Malum Gospojum pobirat magriž. Magriž su čupali s korenom zdol i zgor bi nakidali većih kitin i mej njih bi stavjali magriž da njim se ne raspade i tako bi prenesli brime dva magriža va štaju ali doma, stavili ga na suho, neka boje gori. Judi ki su palili prašce imeli su šćapiće s kimi su držali magriž naopak i tako palili dlaku. Prvo pajenja bi šćupali zi škini šćetini od kih su delali pineli, a postolari su na špag nadili šćetinu na mesto igli.

Kada je bi prasac opajen ostrugali su ga malo s nožem, pa bi ga stavili na kakove vrata i dobro va teploj vodi oprali. Kada bi i to finili, obrnuli su ga na škinu podložili, zi seke bandi, cipotinu, ali žlibec, da njim se ne bi zvrća i ontrat bi zrivali okolo na okolo od vrata doli do peršut potrbušinu, ku bi obisili na stebrić neka se ohlađi. Potla bi zneli salnice pa čriva i olita. Čriva su ženi ali divojki nosili vaje na more oprat

va moru. Gospodarica je čekala jetra, ke bi brže boje sfrigala za marendu. Sada je ustalo od prašca kako korito. S kacolićem bi zičrpali svu kri i prašca obisili, na kakovgod, napošni jaki čave, neka do večera visi i neka se sva kri dobro zicidi.

Večer bi prašca odvisili i raspravili, peršuti, kore špeha lebrenice i drugo, i delali od čistoga mesa, lombula, kobasice. Meso bi zirizali na male bokuniće, stavili popra, soli i kogod pero od lucmarina da imaju lip duh. Kobasice su nadivali na male traturiće, i stavili malo va dimnjak sušit. Kore od špeha, lebra i peršuti su posolili i držali va soli i do tri šetemani. Ontrat su i to meso sušili va dimnjakih a palili bi popera od smrik. Palili su na magrižu, a dimili i sušili na šmriki.

Va debela čriva bi stavjali kašu od olita. Olita su jali kako slašćicu. Va kri bi pomišali ucvipak, vopaša, malih bokunić od jabeka, malo cukara i po potribi bele muki. To bi dobro zmišali da bude gusta kašica. Od toga su nadivali olita.

Stari lipi običaj je bi da saki ki je ubi prašca, bi, bi, posla bratjaj, susedom i prijatelom, olito, kobasičicu i malo pečenjice. Ma oni bi to tornali, kada bi oni unili prašca. Tako se je vavik imelo pomalo friškoga mesa, ali praščevini, sve tamo do Tominje i do Božića.

Na Tominju su ženi pekli kolače (opisano na str. 5). Kolači bi napekli za blagdani, a kako su oni bili tvrdo umišeni s malo vodi bi stali i za mesopust. Dica su se radovali, kada su ubili prašca, a najviše kada su ga palili, ma radovali su se i kolačem, aš bi njim matere učineli i kolubice pa se je dicit i kantalo:

Sveti Toma, budi doma,
Peci lune i kolube,
Ubij prašca za Božić
Pa ga stavi va lončić.

Celi agvent budu »zornice« sve tamo do sprid Nabednjega.

Na prvu i zadnju zornicu su hojivali svi judi i dica. Na druge po mogućnosti. Ako je niki bi na svih zornicah bi se stim hvali da ni fali ni na jednoj. Na zadnjoj zornici mežnjar dili sekoj kući po malo tomijana za pokadit kuće na Nabednji. Bojim kmetom i malo boje stojećim bi on sam zanese doma, aš bi segdi dobi i žmujić i bokunić. Zmujić rakije ali vina i, kobasičicu, olito, malo praščevini, ali tunini z' ula, slanoga rum-baca ali druge slane ribi. Segdi nič, zato je i hode.

NABEDNJI, BOŽIĆ I STARO LETO

Rano jutrim na Nabednji su stariji stavjali na ognjšće veći kerj, koga je otec već prvo zibra i drža ga kadigod na suhu, da boje gori. Kerj bi gore i pomalo tle, sve tamo do Mladoga leta, ali Trih kraji.

Dica su znali zato, pa bi jutrim prezali, da se če ranije zbude i vaje bi skočili s postije do ognjišća, kadi je već kerj gore, doklak jih mat ne bi spravila nase leć, ali činela oblič da se ne prehlade.

Na Nabednji se je drža veli post. Jutrim bi popili malo černoga kafe od ozimca. Muški su stavjali i žmujić dva rakije. Va starije vrime nisu znali za kafe, pa bi skuhalo kiseloga zela i kaše. To bi poleli s vinom a zvali su »oprta«. Za zaslipit obed pojali bi kugod smoki, ali smokvenjaka.

Na Nabednji se ni delalo teške posli. Ženi su snažili kuće i parićivali za vičiru. Muški su snažili podvolti, dvori i okolo dvora. Težaci su zapejali blago na pašu kadigod blizu, da njim bude na ruki, aš vaje zapodne bi šli po blago i zapejali ga va štaje. Oni su malo posnažili štaje, magari, mošuni. Za vičirnjum bi kadigod va zataju učineli malo ognja i žeravice, pa bi pokadili štaju i blago. Podvečer bi šli doma, a o Božiću pride noć vaje, aš su najkraće dnevi.

Kada bi se svi spravili doma i kada je već vičira bila parićana samo za staviti na sto, otec bi ze va paleticu malo žeravki, stavi tomijana, koga je sekoj kući, na zadnoj zornici dili mežnjar. Svi bi se zlamenali i pokadili svu kuću od konobi do sufita i molili očenaše, Zdrave Marije i Slava Ocu. Kada bi pokadili svu kuću, otec bi hite žeravicu nase na ogenj i naporuči: »Naporučujemo ova (dvi, tri, i kuliko su jih zmolili očenaše, Zdrave Marije i Slava ocu, na čast porojenja Isusova«.

Mat bi stavila na sto vičiru. Vičiralo se je šufiganoga domaćega zela s kumpirom i ribi. Ako je bili friške ribi su frigali frišku, a ako ni bilo friške bi jali tunini z' ula, ali kakovegod slane ribi. Na Nabednji je seka kuća pekla i friti. Friti su pekli ovako:

Skuhali bi kilo dva krumpira, ogulili ga i pustili neka se ohladi, ma ne posve. Kumpir je mora bit još malo mjačen. Kumpir bi žnjavili, pa bi stavili malo vopaša, a ki ni ote poč kupit i trošit za vopaš, bi zisikli na male bokuniće suhah smokav, malo cukara i muki. To bi zaleli s mlikom, a ki ni ime, s mjačnum vodum. Sve bi to dobro zmišali, pa bi žlicami stavjali i frigali na žarnom ulu. Friti bi posuli s cukarom i to su jali kako slašćicu.

Friti su pekli i kada se je mlelo ulikvi, aš je bilo mladoga ula.

I mladići kad su hojivali na fraj divojkam bi prenesli če je bilo tribi za friti, pa bi njim mat divojkina spekla friti.

Stari Omišjani su verovali da niki judi i ženi znaju križat, kada se ki posiče, ali ako mu teče kri z nosa, ako koga kaška uji, ali mu naraste čirak ali luba. Ti ki su znali križat, bi se zlamenali i šepjali sami va sebi, da jih nijeden ne čuje, nike besedi, pa bi tomu bilo vaje boje.

Te besedi križanja ni sme, on ki je zna križat, nikomur pravit, samo na Nabednji zapodne je moge nikoga navadit križat.

Na sam dan Božića je bila polnoćnica rano jutrim na 4 ure. Svi judi nastali su poč na mašu, da se od svega srca nakantaju stare božićne pjesme »U se vrime godišća«.

Za marendu pili su belo kafe s kolačem i čekali na 10 ur redu sopeta svi na velu mašu.

Za obed su parićivali domaće makaruni, ali njoki, s praščeninum.

Težaci su počivali samo, če su hodeli blagu dat sena i napojit ga, aš je blago bilo celi dan va štaji.

Na Staro leto se istešo ni delalo teške posli. Večer bi svi šli va criki na »Zahvajenje« na kom bi na ves glas kantali po starinsku i na velu notu na dego »Tebe Boga hvalimo«.

Résumé

SUR LES MOEURS POPULAIRES DE L'ANNÉE À OMIŠALJ

L'auteur de cet article (un instituteur en retraite), est né à Omišalj sur l'île de Krk. Cet écrit est le résultat de ses efforts de plusieurs décennies pour recueillir les données sur les moeurs populaires de l'année à Omišalj. C'est ainsi qu'il offre aux lecteurs une matière spécifique sur la vie, le travail, les loisirs et d'autres manifestations de la vie quotidienne du peuple d'Omišalj.

L'auteur a décrit les moeurs suivants: »Kalendar« (Le Calendrier), »Mlado leto i tri kraje« (Le Jour de l'an et Les Rois), »Koledva« (Les Chansons de Noël), »Mesopust« (Le Carnaval), »Balani« (Jeu de balle), »Vezem« (Pâques), »Maj« (Le mois de mai), »Duhova« (Pentecôte), »Stomorina«, »Sisvete« (La Toussaint), »Agvent« (l'Avent), »Nabednji, Božić i staro leto« (La veille de Noël, Noël et la Saint-Sylvestre).

La matière est présentée dans le dialecte authentique d'Omišalj, qui est au fait une version du dialecte tchakavien de la langue croate.

Traduit par Oskar Kisić

**KRČKI
ZBORNIK**

1

**KRK
1970**

KRČKI ZBORNIK

POVIJESNOG DRUŠTVA OTOKA KRKA
PODRUŽNICE POVIJESNOG DRUŠTVA HRVATSKE

SVEZAK 1

Urednički odbor:

dr BRANKO FUČIĆ
PETAR STRČIĆ (glavni urednik)

dr NIKOLA ŠPANJOL

RIKARD ŽIĆ
RUDOLF ŽIĆ

Ovaj je svezak uredio:
PETAR STRČIĆ

Nacrt korica:
dr BRANKO FUČIĆ